

ዳኞች፡- ዓብዱልቃድር መሐመድ

ታፈሰ ይርጋ

ፀጋዬ ስአማማው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- የአዲስ አበባ አስተዳደር ግብርና ቢሮ - ነ/ፈጁ ቀረቡ

ተጠሪ፡- እነ አቶ አበበ ዓባይ ዘጠኝ ሰዎች - ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን ተከታዩን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ ሁከት ይወገድልንን የሚመለከት ሲሆን ክርክሩ የተጀመረውም የአሁኑ ተጠሪዎች በቁራንጦ ቀበሌ ገበሬ ማህበር ክልል ከ26 ዓመታት በላይ ግብር እየገበሩ በቦታው ከ6000(ስድስት ሺህ) ዛፎች በላይ ተክለው ከብቶቻቸውንም የሚያቆሙበትን ቦታ የአሁኑ አመልካችና ሦስት ሰራተኞቹ በኃይል ያስለቀቁቸውና ሁከት የፈጠሩባቸው መሆኑን ገልጸው ሁከቱ ተወግዶ ይዞታቸው እንዲመለስላቸው ዳኝነት ጠይቀው በአሁኑ አመልካችና ሰራተኞቹ ላይ በአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመሰረቱት ክስ መነሻ ነው። የአሁኑ አመልካችም በተከሃሽነቱ ቀርቦ በሰጠው መልስ መሬቱ የመንግስት እንጅ የተጠሪዎች አለመሆኑን፣ቦታው ለምለም ቦታ የተከለለ መሆኑን ገልጾ የተጠሪዎች ክስ ውድቅ ሊሆን ይገባል በማለት ተከራክሯል። የስር ፍ/ቤትም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ከመረመረና ተጨማሪ ማስረጃም ተገቢ ነው ካለው አካል ከጠየቀ በኋላ ቦታው ለደን ቦታ ተብሎ የተተከለ ቢሆንም ባለይዞታነቱ ግን የተጠሪዎች መሆኑ መረጋገጡ፣ የደን ክልልም በመንግስት ብቻ የሚከለል ሳይሆን በቀበሌ ማህበረሰብና በግለሰብ ሊከናወን እንደሚችል ከደን አዋጅ መረዳት የሚቻል መሆኑን በምክንያትነት ይዞ አመልካች ከሰራተኞቹ ጋር ሁኖ የፈጠረው ሁከት አለ በማለት ሁከቱ እንዲወገድ፣በቁጥር ብር 1000.00(አንድ ሺህ) ለተጠሪዎች እንዲከፍል ሲል ወስኗል። በዚህ ውሣኔ የአሁኑ አመልካች ባለመስማማት ይግባኝን ለአዲስ አበባ ከተማ ይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት አቅርቦ ይኸው ፍ/ቤትም ግራ ቀኙን ከአከራከረ በኋላ የስር ፍ/ቤትን ውሣኔ አጽንቶታል። ከዚህ በኋላም አመልካች ለዚህ ፍ/ቤት የሰበሰቡ አቤቱታው አቅርቦ ተቀባይነት አላገኘም። የአሁኑ የሰበሰቡ አቤቱታ የቀረበውም በዚህ የቦታች ፍ/ቤቶች ውሣኔ ባለመስማማት ለማስለወጥ ነው።

የአመልካች ነ/ፈጁ ሐምሌ 23 ቀን 2000 ዓ.ም በዓፋት 4/አራት/ ገጽ የሰበሰቡ አቤቱታ በቦታች ፍ/ቤቶች ውሣኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል የሚልባቸውን ምክንያቶች ዘርዘረዋል። ይዘቱም ባጭሩ፡- ተጠሪዎች ለክርክሩ መነሻ በሆነው ይዞታ ላይ የይዞታ ማረጋገጫ ያላቀረቡ መሆኑን፣ቦታው የመንግስት ስለመሆኑ ሕገ-መንግስቱና አግባብነት ያላቸው አዋጆች እየደነገጉ ከእነዚህ ህግ ጋር አኳያ ጉዳዩ አለመታየቱን፣ደን በቦታው ላይ ለማልማት ስልጣንና ኃላፊነቱ የተሰጠው ለአመልካች ሆኖ በአዲስ አበባ ማስተር ፕላን ላይ በጸደቀው መሰረት የደን ልማት ስራ ማከናወን የሚችል መሆኑ ግንዛቤ ውስጥ አለመግባቱን ዘርዘሮ ሁከት ይወገድ ተብሎ የተሰጠው ውሣኔ እንዲሻር ዳኝነት መጠየቁን የሚያሳይ ነው። የአመልካች የሰበሰቡ አቤቱታ ተመርምሮም በሰበሰቡ ችሎቱ ሊታይ ይገባል ተብሎ ተጠሪዎች እንዲቀርቡ ተደርጎ መጋቢት 24 ቀን 2001 ዓ.ም በተፃፈ 4/አራት/ ገጽ ማመልከቻ የአመልካች የሰበሰቡ አቤቱታ ቅሬታ ነጥቦች እውነት የሌላቸው፣የፈራጅን ህሊና ሊያሳምን በሚችል መልኩ ተቀባብረው መቅረባቸውን፣ለክርክሩ መነሻ የሆነውን ቦታ ከ35 ዓመታት በላይ ይዘው የሚጠቀሙት ስለመሆኑና የአመልካች እርምጃ ከሕገ-መንግስቱ አንቀጽ 40/4/ ስር ጥበቃ ከተደረገው መብት ጋር ተቃራኒ መሆኑን ዘርዘረው የቦታች ፍ/ቤቶች ውሣኔ የሕግ ስህተት የለውም ተብሎ ሊፀና

ይገባል በማለት ተከራክረዋል። የአመልካች ነ/ፈ.ጅም ሚያዝያ 07 ቀን 2001 ዓ.ም በፃፉት 2/ሁለት/ ገጽ ማመልከቻ የሰበር አቤቱታውን በማጠናከር የመልስ መልስ ሰጥተዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር የሰበር አቤቱታው ከቀረበበት ውሣኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም አመልካች ሁከት ፈጥሯል ተብሎ መወሰኑ ባግባቡ ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ነጥብ በጭብጥነት ሊታይ የሚገባው ሁኖ አግኝቶታል።

ክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው ለክርክሩ መነሻ የሆነውን ቦታ ተጠሪዎች ለበርካታ ዓመታት በይዘታችን ስር አድርገን እየተጠቀምንበት የሚገኝ ነው በማለት የሚከራከሩ መሆኑን፣ፍ/ቤቱ ባደረገው ማጣራትም መሬቱ ለተጠሪዎች በ1991 ዓ.ም ለግጦሽ መሬት ተብሎ የተሰጠ መሆኑን ቀበሌው ያረጋገጠው መሆኑን፣በ1991 ዓ.ም ቦታው የደን ቦታ ተብሎ የተከለለ መሆኑን የስር ፍ/ቤት አረጋግጦ የአመልካችን ክርክር ውድቅ ያደረገው ደን በመንግስት ብቻ የሚከለል አይደለም በማለት ስለመሆኑ ነው።

በመሰረቱ የአመልካች ክርክር ዋቢ ያደረገው የአዲስ አበባ ከተማ መሪ ፕላን ማጽደቁና የአፈፃፀም አዋጅ ቁጥር 7/1986 “ግ” ነው። ይህ አዋጅ በአንቀጽ 2/5/ ስር የመሪ ፕላን ትርጉምንና የሚያዘቸውን ካርታዎች ዓይነት አስቀምጧል። ለዚህ ክርክር አግባብነት ያለው የካርታ ዓይነትም የለምም ክልል ካርታ ሲሆን አዋጁ በአንቀጽ 2/5/ሸ/ ስር የተደነገገው ነው። የአዋጁ አንቀጽ 21 ስለለምለም ክልል ካርታ ይዘት፣አንቀጽ 22 የለምለም ክልል ማለት ጥበቃና እንክብካቤ፣አንቀጽ 23 ደግሞ የዛፎችና እጽዋቶች ልማትና እንክብካቤ ከደነገጉ በኋላ በአንቀጽ 24 የክልል መስተደደሩ በለምለም ክልል ካርታው ላይ የተመለከቱትን ክልሎች የመጠበቅ፣ የመንከባከብ፣ ወይም እንዲጠበቁ የማድረግ፣ እንዲለሙ የታቀዱትን የለምለም ክልሎች ስለሚለሙበት፣ ስለሚጠበቁት ሁኔታ አስፈላጊ እርምጃዎችን የመውሰድ ኃላፊነት ያለበት ስለመሆኑ ተመልክቷል። አመልካች ለክርክሩ መነሻ የሆነው ቦታ ለደን የተከለለ ስለመሆኑ ማረጋገጡን፣ሰራተኞች ጉድጓድ አስቆፍረው በቦታው ላይ ችግኝ ያስተክሉትም ከቢሮው በተሰጠው መመሪያ ስለመሆኑ አረጋግጧል። በመሆኑም አዋጁ አመልካች ተግባርና ኃላፊነት ያለው ስለመሆኑ ያሳያል።

ተጠሪዎች ላቀረቡት ክርክር የማስረዳት ብቃት ያለው ማስረጃ ያላቀረቡ ስለመሆኑ የስር ፍ/ቤት ውሣኔ ያሳያል። ፍ/ቤቱ ተጠሪዎች ያቀረቡት ማስረጃ የማስረዳት ብቃት የሌለው መሆኑን አምኖም ተገቢ ነው ካለው አካል ተጨማሪ ማስረጃ እንዲያቀርብ አድርጓል። ይሁን እንጂ ተጠሪዎች ቦታው ላይ የተደረገውን የአመልካች እንቅስቃሴ ሁከት ነው ለማለት የቻሉት በ1991 ዓ.ም በተደረገው የግጦሽ መሬት ክፍፍል ተሰጥቷቸዋል የሚል ማረጋገጫ ከቀበሌ ገብሬ ማህበር ስለተላከላቸው እንጂ በህጉ አግባብ የይዘታ ማረጋገጫ በማቅረብ አይደለም። ከሁሉም በላይ የተጠሪዎች ህጋዊ የሆነ የይዘታ መብት ያላቸው መሆኑ ከተረጋገጠም ከፍ/ቤት የሚጠይቁት ዳኝነት የሁከት ይወገድልኝ ሳይሆን የካሳ ጥያቄ ስለመሆኑ የሕገ-መንግስቱ አንቀጽ 40/8/ እና ከዚህ ጋር ተያይዞ የወጣው አዋጅ ቁጥር 455/1997 ድንጋጌዎች ይዘትና መንፈስ የሚያስገነዝቡን ነው። እንደሚታወቀው የአንድ ንብረት ባለ ይዘታ የሆነ ሰው ይዘታውን ለመንጠቅ ወይም በይዘታው ላይ ሁከት ለመፍጠር የሚፈጸምን ማንኛውንም ድርጊት እንዲቆም ወይም ንብረቱ እንዲመለስለት ሕጉ ከአስቀመጣቸው መንገዶች አንዱ በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1149/1/2/ ስር የተመለከተው ነው። በዚህ አንቀጽ መሰረት የሁከት ይወገድልኝ ክስ መቅረብ የሚችለው አቤቱታ አቅራቢው ለክርክሩ መነሻ በሆነው ነገር በቀጥታ ወይም በጠባቂ ይዘታ ሲኖረው ነው። እንዲሁም የይዘታ ክስ የሚቀርበው ለክርክሩ መነሻ የሆነውን ንብረት በወቅቱ ለመያዝ ምንም ዓይነት መብት በሌለው ሰው ስለመሆኑም የተጠቃሹ ድንጋጌ መንፈስ ያስገነዝባል። በሌላ አገላለጽ የሁከት ይወገድልኝ ክስ አቅራቢ ከተከሰተ የተሻለ የይዘታ መብት ያለው ስለመሆኑ ማሳየት ይጠበቅበታል። ሆኖም ይህንኑ ያስረዳ ከሣሽ ጥያቄው ተቀባይነት የሚያገኘው በፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1140 እና 1149 ድንጋጌዎች የተመለከቱትን መብቶች የሚገድብ ሌላ ሕግ በሌለበት ሁኔታ ነው። የይዘታ መብት ፍጹም አይደለም። በሕጉ አግባብ ሌላ መፍትሔ ሊሰጥበት የሚችል ነው። ከእነዚህ መፍትሔዎች መካከልም ይዘታው ለሕዝብ ጥቅም ተብሎ ሲወሰድ ካሳ የሚከፈልበት ስለመሆኑ አንዱ ነው።

የአመልካች ጥያቄም ተጠሪዎች በቦታው ላይ ህጋዊ የባለይዘታነት የላቸውም ከሚል በተጨማሪ በአዲስ አበባ ከተማ መሪ ፕላን ማጽደቁና የአፈፃፀም አዋጅ ቁጥር 7/1986 መሰረት ድርጊቱ ሁከት ሊባል የሚገባ አይደለም የሚል ነው። ተጠሪዎች በቦታው በዚህ አዋጅ መሰረት የደን ተብሎ አለመከለሉን አላረጋገጡም። ይልቁንም ቦታው ለደን ተብሎ የተከለለ ስለመሆኑ የስር ፍ/ቤትም አረጋግጧል።

እንግዲህ የአዋጅ ቁጥር 7/1986 አንዱ ዓላማ በአዲስ አበባ መስተዳድር ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ሁኔታዎች መሰረት የከተማው እድገት ስርአት እንዲይዝና እንዲፋጠን ማድረግ ስለመሆኑ በመግቢያው ላይ ተመልክቷል። እንዲሁም የክልል መስተዳደሩ በለምለም ክልል ካርታው ላይ የተመለከቱትን ክልሎች እንደሚጠብቅ እንደሚንከባከብ፣ ወይም እንዲጠበቁ የማድረግና እንዲለሙ የታቀደበትን የለምለም ክልሎች ስለሚለሙበት፣ ስለሚጠበቁበት ሁኔታ አስፈላጊ እርምጃዎችን የመውሰድ ኃላፊነት ያለው ስለመሆኑ ተጠቃሽ አዋጅ በአንቀጽ 24 ስር በግልጽ አስፍሯል። በተያዘው ጉዳይም ቦታው በደን የተከለለ መሆኑ ከተረጋገጠ አመልካችና ሰራተኞቹ ጉድጓድ በማስቆፈር ችግኝ ማስተካከላቸው በሕጉ የተፈቀደ ተግባር ነው ከሚባል በስተቀር ሁከት ሊባል የሚቻልበት የሕግ አግባብ የለም። ተጠሪዎች ቦታውን በሕጉ አግባብ የያዙትና ያለሙት ዛፍ ካለም በሕጉ አግባብ ካሳ የመጠየቅ መብት ይኖራቸዋል እንጂ ይዞታውን ልንለቅ አይገባም፤ ሁከቱ ሊወገድ ይገባል በማለት ሊከራከሩ የሚችሉ አይደሉም። አመልካች ሁከት ፈጥሯል በማለት በማስተር ፕላኑ መሰረት ቦታውን ለአረንጓዴ ክልል በማዋል እንዳይንከባከብና እንዳይጠበቅ ማድረግ ነው ከሚባል በስተቀር ሌላ ሕጋዊ ምክንያት የሚሰጠው ሆኖ አልተገኘም።

በአጠቃላይ የአመልካች አድራጎች ሁከት ነው ተብሎ በስር ፍ/ቤቶች የተሰጠው ውሣኔ የፍ/ብ/ሕ/ቁ. 1140 እና 1149 ድንጋጌዎችን ከአዲስ አበባ ከተማ መሪ ፕላን ማጽደቁና የአፈፃፀም አዋጅ ቁጥር 7/1986 አንቀጽ 2/5/፣ 21፣ 22፣ 23 እና 24 ድንጋጌዎች ጋር ባላገናዘበ መልኩ በመሆኑ ውሣኔው መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሁኖ ተገኝቷል። በዚህም መሰረት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 319/92 ሰኔ 08 ቀን 1996 ዓ.ም ተሰጥቶ በይግባኝ ሰሚው በመ/ቁ. 01595 ሐምሌ 17 ቀን 1999 ዓ.ም፣ እንዲሁም በሰበር ችሎቱ በመ/ቁ. 05481 ሚያዝያ 28 ቀን 2000 ዓ.ም የጸናው ውሣኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348/1/ መሰረት ተሸሯል።
2. አመልካች በተጠሪዎች ላይ የፈጠረው ሁከት የለም ብለናል።
3. ተጠሪዎች በሕጉ አግባብ የሚያቀርቡትን ሌላ ህጋዊ ጥያቄ ይህ ውሣኔ አያስቀርም ብለናል።
4. ለክርክር የወጣውን ወጪና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።
መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መ/ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ኃ